

A megújuló Pesterzsébet

Aki több éve nem járt a XX. kerületben, aligha ismer rá a Hattár út, Helsinki út és Kossuth Lajos utca környékére. Négyemeletes, loggiás, paszellszínű házak, tízzintes torony- és szalagépületek sorakoznak az E 5-ös út mentén és teszik hangulatossá, változatossá a napjainkban formálódó városrész-központot. Az egykori féltetes műhelyek, nyomorúságos lakóházak, hírhedt italboltok helyén Budapest egyik legjobban kialakított, lezsebber tervezett, változatos városrésze formálódik. Örömmel mondhatjuk el, hogy ezen a környéken viszonylag gyorsan felépültek az üzletközpontok, az élelmiszer-áruházak, s ha némi késedelemmel is, de a beköltözést követő hónapokban már megnyitották kapukat az óvodák és a bölcsődék.

Pesterzsébet újjáépítésének folyamatát a budapesti városrész-rekonstrukciók közé sorolják. Ez a folyamat az 1950-es években kezdődött, igaz, nagyon szerény első próbálkozásokkal. Azokban az években mindössze egy-két házat húztak fel a Kossuth Lajos utcában. Az építkezés a negyedik öt éves terv idején, a hatvanas években kapott lendületet. Lényegében ekkor kezdődött meg a nagyarányú szanálás.

Egészségessé tenni

Ennek a szónak — szanálás — sokan manapság valamiféle rossz mellékízt tulajdonítanak, úgy vélik, a szanálás az elmúlást, a feleslegessé válást idézi, holott valójában *egészségessé tétel* jelent. A régi házak bontása, ha megannyi rossz emlék is fűződik hozzájuk, fájdalmas, hiszen el kell búcsúzni az itt élőknek az évtizedek óta ismert környezetétől, a barátoktól, a jó ismerősöktől, a szűk udvarokon virító rózsáktól, a meghítt megszokottságtól.

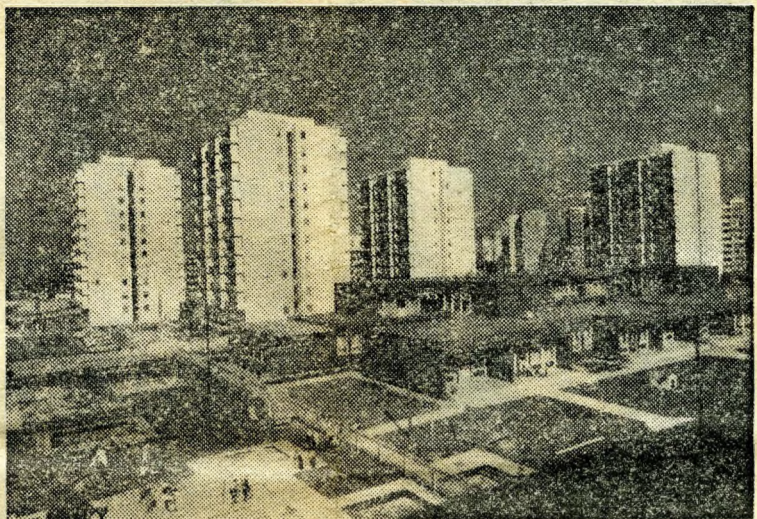
A megélhetés gondjai ezen a hagyományosan szegény vidéken a szoba-konyhás munkásházakban összekovácsolták az embereket a felszabadulás előtti időkben. Most ezt a sok évtizedes összetartozást zilálja szét a rekonstrukció; széttereli a családokat, a közösségeket a bontás és építés folyamata; Budapest más részeibe, Rákospalotára, Újpestre, Békásmegyerrre szóródnak szét, költöznek el. Sokan idegenek közé kerülnek, és nem egy házaspár, egyedülálló ember élete alkonyán kényszerül arra, hogy új közösséget keressen, számára idegen világban próbáljon gyökeret eresztani. Ez sok gondot okoz a kerületi tanács vezetőknek is, a főváros vezetőknek is; a jobb lakás-körülmények, a komfortosabb életforma sok esetben nem nyújt egyértelmű megoldást a költözők számára, sokszor kell élni a türelmes meggyőzés, a rábeszélés eszközeivel.

Lépcsőházközösség

A korábban „udvarközösségekben” élő családok nem tanulták meg „a lépcsőházközösség” fogalmát, most ismerkednek ezzel az életformával, kissé visszahúzódnak olykor bezárkózva, segítők, hívó szóra várva. Ebben az új lakónegyedek városá válásában nagy segítséget nyújtanak a kerületi népfremszervezetek és pártszervezetek. Ahhoz, hogy valaki kinyissa a lépcsőházra nyíló ajtót, biztatás kell, olykor szervezett programok gondolatébresztő vagy szórakozásra hívó agitációk.

Az erszébeti városközpontba költözők szinte a főváros valamennyi részéből kerültek ide. Akadnak közöttük csepeliek, akik a királyerdei szanálások révén kaptak itt lakást, jöttek Újpestről, az ottani városközpont átépítése miatt lebontott házakból, óbudaiak és józsefvárosiak, kispesztiek és lőrinciek. Ahhoz, hogy igazi közösség váljék belőlük, néhány év múltán valamennyien erszébetinek érezzék magukat, meg kell ismertetni velük e városrész hagyományait éppúgy, mint a megvalósításra váró terveket.

Az erszébeti városközpont építése több ütemben folyik. Az első szakaszban 1970-ig mintegy kétezer lakás készült el, azóta több

Az új erszébeti városközpont részlete.

mint ötezer lakás építése folyik. Az összefüggő új városnegyed a Kossuth Lajos utcától a Nagy Sándor utcáig húzódik, s kiterjed a Török Flóris utcáig. A mostani tervidőszak végére, 1980-ra 3350 új lakás épül fel. A házakat a Budapesti Lakásépítő Vállalat készíti. Az itt élők elégedettek az ügyes elrendezéssel, tágas lakásokkal, gyönyörködnek a változatos, szépen színezett házsorokban. Említésre méltó, hogy kísérletként Budapesten először Erszébeten építenek közműalagutat, amelyben a csatornán kívül valamennyi elektromos vezeték, telefonkábel, víz-, távfűtő- és gázcső is megtalálható. A közműalagút előnye, hogy a kisebb-nagyobb javítások miatt nem kell felbontani az úttesteket és a járdákat, a javítás és a karbantartás ideje alatt valamennyi más köz-műszolgáltatás zavartalan.

Bölcsődék, óvodák, iskolák

A városrészben főként több gyermekes családok élnek, a fővárosi tanácsnak a legutóbbi esztendőben folytatott lakásjuttatási politikája szellemében. A sok gyerek nyilván magával hozza a gyermekek elhelyezését, tanítását és védelmét is kívánó intézkedéseket. Az építkezéseknél elkészült egy 100 személyes bölcsőde és 150 személyes óvoda, és már épül az újabb 100 személyes bölcsőde és 150 személyes óvoda. Ezek az építkezések lehetővé teszik, hogy az ötödik öt éves terv idején megduplázódhassék a XX. kerületi gyermekintézmény-hálózata. Szükség is van erre, hiszen 1975-ben az óvodai és bölcsődei ellátás tekintetében Erszébet a 21. helyet foglalta el a budapesti kerületek között.

Ezek az adottságok indították a kerületi tanács vezetőit arra, hogy a művelődésügy legfontosabb feladatának az óvodai intézményhálózat fejlesztését, a nagy befogadó képességű óvodák építését tekintsék. Eddig a három új óvodában háromszázhuszonöt gyermeket tudunk elhelyezni, de még így is egy 50 személyes lakásóvodával kellett enyhíteni átmenetileg az új városrészben a gyermekelhelyezési gondokat. Ha 1980 végére megvalósulnak a tervek, akkor újabb ötszáz óvodai helyünk lesz. Ezzel talán megoldhatóvá válik Erszébeten az óvodások gondozása. Ugyanilyen fontos feladat az iskolák építése. Helyre bővítése és korszerűsítése is. Ebben a tervidőszakban két általános iskolát már bővítettek a kerületben, most 12 tanteremmel gyarapodik a Mártírok útjai iskola. A rekonstrukció keretében 16 tanterem új iskolát építünk a városközpontban, és a Lehel téren egy kisegítő iskolát. A tervidőszakban elkezdődik, és várhatóan 1981-re készül el a következő, 24 tanterem új iskola. Az iskolaépítés azért is fontos, mert ebben a kerületben igen sok a hátrányos helyzetű gyerek. Fejlesztéseinknél tehát alapvetőnek tartottuk, hogy csökkentsük az iskolák zsúfoltságából, az óvodai nevelés hiányából fakadó hátrányokat. Történelmi feladatnak tartjuk

ezt. Hiszen Pesterzsébet hagyományos munkáslakta település, melyről még a negyvenes évek monográfiáiban így írtak: „Egyike azon ritka magyar városoknak, amelyeknek alig van múltjuk... Nincs eredeti települési adottsága és főként a fővárosból kirajzolt munkásság egyik lakóhelye... Részé a vörös övezetnek.” A tanács hatalom megdöntése után a Pacsirta-, a Dühöngő- és a Hanga-telep Budapest nyomorfertályja volt. A mai rekonstrukció segít abban, hogy felszámolódjanak a felszabadulás előtti nyomorúságos örökség utolsó emlékei is.

S ez azt is jelenti, hogy szeretnénk a fiatalokról gondoskodni, a legteljesebb körben biztosítani egészséges, szocialista nevelésüket. Ehhez hozzátartozik szabad idejük okos megszervezése, művelődési igényeik jó irányú kielégítése. Eppen ezért még az idén megkezdjük egy úttörő- és ifjúsági ház építését, mely majd ott-hont ad a kerület fiataljainak, itt tanulhatnak, szórakozhatnak, művelődhetnek. A kerületi művelődési központban, a Csiliben is jelentős közművelési munka folyik. A művelődési ház mellett szabadteri színpadon sikeres a színházzal kapcsolatos, az előadásokat a gyerekek és a felnőttek szívesen fogadják, látogatják. A Hazai Fészfőnő művelődési otthona, amely az új városrész tözsomszedságában van, szerteágazó programot nyújt a lassan húszévesnyi lakos számára.

Lakóhelyi közélet

— közös munka

Nem véletlenül használjuk a megújuló Pesterzsébet kifejezést. A munkásművelődésnek a Tanácsköztársaság idejére, sőt annál régebbre nyúló gyökerei vannak, de most ezek a kísérleti értékű kezdeményezések is sokat jelentenek. Jónak tartjuk azt, hogy a lakóházak pinchehelyiségeiben klubokat szerveznek a KISZ-fiatalok, hogy a házak lakói megpróbálják az együttes társadalmi munkát, a környék rendezését, a környék rendezését, az iskolák patronálását és így tovább. A fejlődésnek vannak anyagi korlátai, de ezek feloldhatók, ha a meglévő tartalékokkal jól gazdálkodunk, ha értékeljük és megbecsüljük a lakosság társadalmi munkáját. Az évenként megépülő 30—35 kilométernyi járda jelkép is. Tükrözi a társadalmi összefogás lehetőségeit, azt a folyamatot, melyben a szépülő városért dolgozó emberek is összekovácsolódnak. Most a Dél-pesti Kórház környezetének rendezését szervezzük meg társadalmi munkával. A kerület lakossága szívesen vállalkozik erre, mert a feltört tenyér, a köszönő szó erősíti a tulajdonosi szemléletet, azt, hogy a miénk, amiért áldozunk.

A megújuló városrészekben sok-sok kísérlet, sikeres vagy sikertelen próbálkozás nyomán, de változik, megújul a közszellem is. Ezt napról napra érzékeljük és bátorítjuk.

Gyulai Gusztáv

a XX. kerületi tanács elnöke